

หมวดที่ 5
การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน
ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด

หลักเกณฑ์การชำระบัญชี

กฎหมายกำหนดให้ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล¹ และบริษัทจำกัดที่เลิกกิจการ ต้องมีการชำระบัญชีซึ่งถือว่าการชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลและบริษัทจำกัดที่ยังค้างอยู่ให้หมดไป และจัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีอยู่ในฐานะทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ต่อบุคคลภายนอก เพราะระหว่างการดำเนินการชำระบัญชีถือว่าห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลและบริษัทจำกัดยังคงสภาพนิติบุคคลอยู่จนกว่าการชำระบัญชีเสร็จสิ้น แบ่งรายละเอียดเป็นดังนี้คือ

1. ผู้ชำระบัญชีคือใคร (มาตรา 1251-มาตรา 1252)
2. การถอนผู้ชำระบัญชี (มาตรา 1257)
3. หน้าที่ผู้ชำระบัญชี
4. อำนาจผู้ชำระบัญชี
5. การประชุมใหญ่ขณะที่มีการชำระบัญชี
6. วิธีจ่ายเงินชำระหนี้
7. อายุความ มาตรา 1272

1. ผู้ชำระบัญชีคือใคร แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ กรณีเลิกกันเพราะเหตุจากการล้มละลาย และกรณีเลิกกันเพราะเหตุอื่น ๆ ที่มีใช้การล้มละลาย

1.1 กรณีเลิกกันเพราะเหตุจากการล้มละลาย ผู้ชำระบัญชี ได้แก่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย

1.2 กรณีเลิกกันเพราะเหตุอื่น ๆ ที่มีใช้การล้มละลาย ผู้ชำระบัญชี ได้แก่ หุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือกรรมการของบริษัทจำกัด หรือบุคคลผู้ที่ได้กำหนดไว้ตามสัญญาของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้ก็ได้

ในกรณีที่ไม่สามารถหาตัวผู้ชำระบัญชีได้ พนักงานอัยการหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับนิติบุคคล มีสิทธิร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีได้

2. การถอนผู้ชำระบัญชี มีกฎหมายให้อำนาจถอดถอนผู้ชำระบัญชีได้ 2 กรณีคือ

ก. ผู้ชำระบัญชีที่ไม่ใช่บุคคลที่ศาลตั้ง อาจถูกถอนได้ 2 วิธีคือ

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลออกเสียงเป็นเอกฉันท์ให้ถอนผู้ชำระบัญชี หรือที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นลงมติให้ถอนผู้ชำระบัญชี และแต่งตั้งบุคคลอื่นมาเป็นแทน

2. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นของบริษัท มีหุ้นรวมกันนับได้ 1 ใน 20 แห่งทุนของบริษัทร้องขอให้ศาลสั่งถอดถอน

(1) ยกเว้นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน การตกลงเลิกกันไม่ต้องมีการชำระบัญชีก็ได้ ถ้าห้างหุ้นส่วนได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินด้วยวิธีอื่น

ข. ผู้ชำระบัญชีที่เป็นบุคคลที่ศาลตั้ง อาจถูกถอนได้โดยคำสั่งศาลเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นของบริษัทรวมกันนับได้ 1 ใน 20 แห่งทุนของบริษัทร้องขอให้ศาลสั่งถอดถอน

การเปลี่ยนแปลงตัวผู้ชำระบัญชีใหม่ ต้องมีการจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีที่ยังอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้ดำเนินการ

3. หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี มีอยู่ดังนี้คือ

3.1 ชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับการจัดการใช้หนี้เงินและแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เป็นหน้าที่ทั่วไปที่ผู้ชำระบัญชีต้องดำเนินการเกี่ยวกับงานที่ค้างอยู่ในเสร็จสิ้น เรียกร้องให้ลูกหนี้มาชำระหนี้รวมทั้งการจำหน่ายทรัพย์สินอีกด้วย และชำระหนี้คืนเจ้าหนี้ ถ้ายังมีเงินเหลือก็คืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นของบริษัทต่อไป (มาตรา 1250)

3.2 หน้าที่จดทะเบียนเลิกห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่นำเรื่องการเลิกห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทไปจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่เกิดกิจการ และในการนี้ต้องระบุชื่อผู้ชำระบัญชีทุกคนไว้ด้วย (มาตรา 1254)

3.3 หน้าที่การจดทะเบียนการเปลี่ยนแปลงตัวผู้ชำระบัญชีใหม่

ผู้ชำระบัญชีที่ยังอยู่ในตำแหน่งมีหน้าที่นำเรื่องการเปลี่ยนแปลงนี้ไปจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง

3.4 หน้าที่บอกกล่าวแก่ประชาชนและเจ้าหนี้ของบริษัท

ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ต้องดำเนินการภายใน 14 วันนับแต่วันที่เกิดห้าง เลิกบริษัท หรือวันที่ศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชีแจ้งการเลิกห้างหรือเลิกบริษัทต่อบุคคลต่อไปนี้คือ

1. บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ 2 ครั้ง เป็นอย่างน้อยว่าห้างหุ้นส่วนนั้น หรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

2. ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุก ๆ คนที่มีชื่อปรากฏในสมุดบัญชี หรือเอกสารของห้างหรือบริษัทนั้น (มาตรา 1253)

3.5 หน้าที่ทำบัญชีงบดุล

ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ทำบัญชีงบดุลให้เสร็จโดยเร็วที่สุด เพราะจะได้ทราบว่าเป็นวันเลิกห้างหรือบริษัทนั้นมีสินทรัพย์หรือหนี้สินเท่าใด ได้กำไรหรือขาดทุน โดยนำงบดุลให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบรับรองว่าถูกต้อง และเรียกประชุมหุ้นส่วนหรือเรียกประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเพื่อพิจารณาอนุมัติบัญชีงบดุลนั้น (มาตรา 1255)

3.6 หน้าที่ยกให้ศาลสั่งให้ห้างหรือบริษัทล้มละลาย

เมื่อผู้ชำระบัญชีพิจารณาว่าทรัพย์สินของห้างหรือบริษัทไม่พอชำระหนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องร้องขอต่อศาลทันทีเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ห้างหรือบริษัทนั้นล้มละลาย (มาตรา 1266)

3.7 หน้าที่ยำรายงานการดำเนินการชำระบัญชียื่นต่อจดทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ทุกกระยะ 3 เดือน เพื่อรายงานว่าได้ดำเนินการชำระบัญชีไปอย่างไรบ้าง (มาตรา 1267)

3.8 หน้าที่ยำเรียกประชุมใหญ่และรายงานที่ประชุมใหญ่ถ้าการชำระบัญชียังไม่เสร็จ และครบ 1 ปีแล้ว เป็นการเรียกประชุมใหญ่ในเวลาสิ้นปีทุกปีนับแต่วันเริ่มทำการชำระบัญชี เพื่อรายงานการชำระบัญชีว่าได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด (มาตรา 1268)

3.9 หน้าที่ยำรายงานการชำระบัญชีและเรียกประชุมใหญ่เมื่อเสร็จการชำระบัญชี เพื่อขออนุมัติการชำระบัญชีกับที่ประชุมผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด หรือที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ถ้าได้รับอนุมัติให้นำรายงานการชำระบัญชีไปจดทะเบียนภายใน 14 วันนับแต่วันประชุม เมื่อจดทะเบียนเสร็จแล้ว ถือว่าการชำระบัญชีนั้นสิ้นสุด (มาตรา 1270)

นอกจากนี้ผู้ชำระบัญชีต้องนำหลักฐานบรรดาสมาชิก บัญชี และเอกสารต่าง ๆ มอบให้แก่นายทะเบียนเก็บรักษาไว้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เก็บไว้ 10 ปีนับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชีนั้น (มาตรา 1271)

4. อำนาจผู้ชำระบัญชี ผู้ชำระบัญชีย่อมมีอำนาจดังนี้คือ

4.1 แก่ต่างว่าต่างในนามห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทในคดีพิพาททั้งคดีแพ่ง คดีอาญา และการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

4.2 ดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนเท่าที่จำเป็นเพื่อชำระสะสางกิจการให้เสร็จ ไปด้วยดี เช่น ดำเนินการที่ค้างอยู่ให้เสร็จ

4.3 ขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

4.4 ทำการอย่างอื่นเท่าที่จำเป็น เพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี เรียกให้ส่งเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระ หรือจ้างคนมาช่วยทำงานหรือเผ้าทรัพย์สิน (มาตรา 1259)

กรณีที่มีข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีให้น้อยกว่าที่กำหนดไว้ข้างต้น จะใช้เป็นข้อต่อสู่กับบุคคลภายนอกที่กระทำการโดยสุจริตไม่ได้ (มาตรา 1260)

5. การประชุมใหญ่ขณะที่มีการชำระบัญชี อาจมีได้ 3 ประการคือ

5.1 เมื่อผู้ชำระบัญชีทำบัญชีงบดุลเสร็จ แล้วให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบรับรอง ซึ่งระเบียบวิธีประชุมใหญ่โดยผู้ชำระบัญชีนั้น (มาตรา 1255)

5.2 เมื่อการชำระบัญชียังทำอยู่เกินระยะเวลา 1 ปี ต้องเรียกประชุมใหญ่ เพื่อรายงานการดำเนินการชำระบัญชีว่าได้ดำเนินการไปแล้วประการใด (มาตรา 1268)

5.3 เมื่อการชำระบัญชีเสร็จแล้ว จึงเรียกประชุมใหญ่เพื่อรับรองรายงานการชำระบัญชี เป็นการเสร็จสิ้นการชำระบัญชี (มาตรา 1270)

กิจการที่กระทำได้โดยที่ประชุมใหญ่ในระหว่างการชำระบัญชี

1. รับรองให้หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการบริษัทคงเป็นผู้ชำระบัญชีต่อไป หรือเลือกตั้งผู้ชำระบัญชีใหม่ขึ้นแทนที่

2. อนุมัติบัญชีงบดุล

3. ที่ประชุมใหญ่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีตีราคาทรัพย์สิน หรือให้ทำการใด ๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมใหญ่จะเห็นสมควรเพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้เสร็จไป (มาตรา 1256)

6. วิธีจ่ายเงินชำระหนี้ กฎหมายกำหนดหน้าที่ต้องจ่ายเงินชำระก่อนหลังตามลำดับดังนี้ คือ

1. ค่าธรรมเนียม เช่น ค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินคดี

2. ค่าภาระติดพัน ได้แก่ ค่าเช่า ค่าภาษีต่าง ๆ

3. ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียตามสมควรในการชำระบัญชี เช่น ค่าโฆษณาบอกกล่าวแก่ประชาชน ค่าพาหนะในการทวงถามการชำระหนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องจ่ายชำระเสียก่อนเรื่องอื่น ๆ (มาตรา 1263)

4. ถ้าเจ้าหนี้มิได้มาขอรับชำระหนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องวางเงินเท่าจำนวนหนี้นั้น ณ สำนักงานวางทรัพย์ เพื่อให้พ้นจากหน้าที่ในการชำระหนี้ (มาตรา 1264)

5. เมื่อได้ชำระหนี้เสร็จสิ้นแล้วมีทรัพย์สินเหลืออยู่ ให้ผู้ชำระบัญชีแบ่งคืนแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นต่อไป (มาตรา 1269)

7. อายุความ

การฟ้องเรียกหนี้สินที่ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้ มีอายุความฟ้องคดีมีกำหนด 2 ปี นับตั้งแต่วันที่ถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี (วันที่นายทะเบียนส่งรับจดทะเบียนค่าของจดทะเบียนเสร็จการชำระบัญชีแล้ว¹⁾)

---

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 857/2504 (ประชุมใหญ่)

ตัวอย่าง

1. อำนาจของกรรมการบริษัทหมดไปหลังจากจดทะเบียนเลิกบริษัท

เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนเลิกบริษัทและตั้งผู้อื่นเป็นผู้ชำระบัญชีแล้ว อำนาจของกรรมการบริษัทย่อมหมดไป กรรมการของบริษัท 2 นายซึ่งมิใช่ผู้ชำระบัญชีจึงไม่มีอำนาจลงชื่อในฟ้องฎีกาแทนบริษัทที่ได้เลิกไปก่อนวันยื่นฎีกานั้นได้ และผู้ชำระบัญชีจะให้สัตยาบันแก่ฎีกานั้นภายหลังจากที่พ้นกำหนดระยะเวลาฎีกาแล้วไม่ได้¹

2. การเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดจะต้องมีการชำระบัญชี

การเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดจะต้องมีการชำระบัญชีเสมอไป เพื่อให้สภาพของนิติบุคคลนั้นสิ้นสุดลงด้วยการจดทะเบียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1254 และมาตรา 1270 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่จะนำมาตรา 1061 ที่ว่าด้วยการเลิกห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนโดยการตกลงกันไม่ต้องมีการชำระบัญชีมาใช้บังคับหาได้ไม่ เพราะการเลิกห้างหุ้นส่วนจำกัดได้มีบทบัญญัติเป็นพิเศษไว้ต่างหากแล้ว²

3. การกระทำของตัวแทนห้างหุ้นส่วนจำกัดผูกพันห้างหุ้นส่วนจำกัด

(1) แม้ห้างหุ้นส่วนจำกัดจะต้องเลิกกันโดยผลของกฎหมายเนื่องจากหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบ แต่ก็พึงถือว่าห้างหุ้นส่วนจำกัดดังกล่าวยังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1249 การที่ตัวแทนของห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจหน้าที่ดูแลกิจการตลอดจนสั่งซื้อสินค้าต่าง ๆ มาดำเนินการค้าของห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ได้สั่งซื้อกระดาษมาใช้ดำเนินการค้าด้านโรงพิมพ์ของห้างหุ้นส่วนจำกัดที่ยังค้างอยู่ตามที่ได้ไปรับงานมา แม้จะมีใช่เป็นการกระทำเพื่อชำระบัญชีก็ตาม แต่ก็เป็นการกระทำเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์อันสมควร มิให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดซึ่งเป็นตัวการต้องเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 828 ห้างหุ้นส่วนจำกัดจึงต้องผูกพันตามสัญญาซื้อขายนั้น³

(2) ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนซึ่งเป็นผู้ชำระบัญชีออกตัวสัญญาใช้เงินในฐานะผู้จัดการห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ถือว่าห้างหุ้นส่วนยังตั้งอยู่ตลอดเวลาที่จำเป็นเพื่อชำระบัญชี ห้างหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบตามตัวนั้น⁴

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1071/2504 หน้า 1038 (ประชุมใหญ่)

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 351/2507 (ประชุมใหญ่)

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 2454/2517 หน้า 1781

(4) คำพิพากษาฎีกาที่ 490/2518 หน้า 482

(3) ห้างหุ้นส่วนจำกัดเล็กกันเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบ แต่ยังคงถือว่าตั้งอยู่ระหว่างชำระบัญชี ผู้ช่วยผู้จัดการห้างสั่งซื้อกระดาษเพื่อดำเนินการที่ค้างมา มิให้ห้างหุ้นส่วนเสียหายได้¹

4. ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ทำการค้ามากกว่า 10 ปี แต่ยังมีได้ชำระบัญชีจดทะเบียนเลิกห้างยังมีสภาพนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนจำกัดเป็นผู้เข้าตีพิพาทกับการค้า โจทก์อยู่ในดีกในฐานะบุคคลธรรมดาดูแลรักษาทรัพย์สินแทนห้างฯ เป็นบริวารของห้างฯ แม้นานกว่า 10 ปี ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิเป็นสัญญาเข้ากันได้ ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ได้ทำการค้ามากกว่า 10 ปี แต่ไม่ได้ชำระบัญชีจดทะเบียนเลิกห้าง ยังมีสภาพนิติบุคคลและฟ้องขับไล่ผู้ได้แย้งสิทธิการเข้าได้²

5. ผู้ชำระบัญชีไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว

หน้าที่ของผู้ชำระบัญชีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250 คือชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการให้หนี้เงินและแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น หากได้มีบทบัญญัติใดโดยตรงให้ผู้ชำระบัญชีต้องรับผิดชอบส่วนตัวในหนี้สินที่ห้างหุ้นส่วนบริษัทที่ตนเป็นผู้ชำระบัญชีค้างชำระบุคคลภายนอกอยู่ไม่ ทั้งไม่มีบทบัญญัติโดยตรงด้วยว่า หากผู้ชำระบัญชีไม่ปฏิบัติให้ครบถ้วนตามหน้าที่หรือไม่สุจริตแล้วผู้ชำระบัญชีจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทค้างชำระผู้อื่นอยู่เป็นส่วนตัว³

---

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2183/2518 หน้า 2747

(2) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 338-339/2521 หน้า 1276

(3) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 875/2504 หน้า 772 (ประชุมใหญ่)